

İçindekiler

Sahibi KIBATİK Avrasya Türk Edebiyatları Kurumu	Genel Yayın Yürütmeni: İsmail BOZDAĞCI	Yayın Koordinatörü ve Yönetmeni Melih TURAN	Yayın Danışma Kurulu Prof. Dr. Cahit Gökberkoğlu Prof. Dr. Cemil ERTEM Prof. Dr. Fuat BOZKURT Prof. Dr. Melih KARADAĞ Prof. Dr. Tahat S. HALMAN Prof. Dr. Tuna ERTEK Doç. Dr. Ali Osman ÖZTÜRK Dr. Kalye Yılmaz YAKARBAŞ Ali NESİM Aygen K. DAĞCI Bülent FANZOĞLU M. KANSU Mehmet TUTUNÇU Neset Dişo ULKU Tahat KAHHAZ	Temsilciler: Almanya / Hildal ULKER Avustralya / Dilara GÜNSERİ Avusturya / Hayriye YAHLIHOĞLU Azerbaycan / Dr. Vagif SULTANLI Belçika / Simdiel KARAKAYA Bosna-Hersek / Dr. Kazım HACİMEVİÇ Bulgaristan / İsmail ÇAVUŞEV Holanda / Neşe GÜNGÖR İtalya / Sahar NURGES İngiltere / Mustafa ADILOĞLU İsrail / Yaakov BARHA Kıbrıs / Dr. İsmet ZAAZ Konya / İskender MÜZREĞ Macaristan / Edit VASJADI Makedonya / Miki KUBUR Moldova / Şapine BULGAR Polonya / Grażyna ZAJAC Romanya / Krystelin UTEV Türkiye / Cümbürcü CELEP Yugoslavya / Zeynel BEKSKAÇ Yunanistan / Reşit SALIM	Yazışma KRTİK Naim Efevli Sokak Surtç Çazı MeydanKRTİK Tel: 0392 630 19 27 Fax: 0392 365 20 22 E-mail: ismailbozdogci@emuradur.com	TÜRKÇE Hayriye Sokak 9/19 • Tel: 0 312 425 39 20 Fax: 0 312 417 23 Kızılay - Ankara E-mail: icoklerdeyayin@ixir.com	Kapak Halkı ATAMULLU Tasarruf Bankası Ünvan Mahallesi Tel: 0 312 425 39 20 • Fax: 417 57 23
--	---	--	---	---	---	--	--

Yeni Bir Deneme Başlatken / İsmail Bozdağcı	3
Türk Öykücülüğünün Çelişimi Üzerine Bazı Düşünceler / Prof. Dr. Kurtuluş Karayol	5
Mekânın Foz / Mustafa Adilhoğlu	8
Çağdaş Yugoslavya Türk Öyküsü / Hasan Mercan	9
Anadil / Nesret Dişo Ulku	11
Konumuz Yine Türkçemiz / Prof. Dr. Melih Karadağ	12
Günümüz Şiiri ve Bir Özan / La Poésie De Nos Jours Et Un Poète Cahit Kılıbı • Çev: Cemil Ertem	16
Gurbetçi Çocukları - Abdullâh Akay Çev: Tuna Ertem	17
Özgürlük Aşığı Bir İhsan Kayseri Kültür / Hittariyel Essay	18
Çocukluk, Bazan Çınlıkçılık Gözükçülük / M. Kansu	20
"Kuşlar" / Ümit Sarıtaşlar	23
Yunus Emre / İngilizce Çev: Tahat Sait Halman	25
Tamimsizlikten Yasak Aşka: Aşk-ı Memnu / Dr. Muharrem Kaya	26
18-19. Yüzyılda Osmanlı Macarı Mülecileri / Edit: Tasnadi	31
Bahar Gelince / İsmail Çavuşev	32
Altın, Işık ve Tağlar / Bilent Feriçoğlu	37
İlyas Çeremburg dan 60'ların Rusya'sında	38
"Ruzun Çözülmesi" / Dr. Ayha Kaşoğlu	38
İpek Yolu/ Nevzat Yalçın	41
Sendalar Coğ, Etimez / Dilak Kahraman	42
Karakat Edebiyatının Özgün İsmi: Muharrem Aksoy / Melih Turan	43
Fahriye Abla Şiirine Duyusal Bir Bakış / Dr. Songül Taş	46
Anlamalıdan / Aygen Dağlı	47
Öğret Tansel / Tahat S. Halman, Ayşet Tansel, İlyas Halil, Nilüfer Keldy	48
Edebiyat Dünyamızda "Çeçenç" İlişisi Üzerine / Mustafa Oral	51
Yalçın Dünya / Asım Hatilhoğlu	54
Yokoluşa Sevgiyle / Nilay Erduşalp	55
Çağrınız ve Şiir / Günay Günter	58
Zeynel Beksaç'ın Şiir Bahçesinde Bir Çeziri / Dr. Hüseyin Tuncer	59
Ünvan / Alpay Buran	62
Anı / Fahriye İpekoğlu	63
Lık / Hande Birkalkan	63
Memleketin Birineki: "Akademi" / Nilüfer Taydas	64
Ben Kim / Maggan Çurnanbay - Türkçesi: Feyzullah Budak	67
Bakıldıkça Çağdaş Türk Hikâyeleri Antolojisi Üzerine Dr. Abdihalikadir Hayber	68
Geceğin Coğ Saatlerinde Sessizlikte... / Hasibe Şahioğlu	72
Şiiri Arayan Adam ve Üçler Vadisi / Salim Durmuşoğlu	74
Çoğullasmak / Şenket Özcan	76
V. Ulularınası Kitabek Edebiyat Şöleni Sonuç Bildirgesi	77
Haberler	78
Baycıcağ / Miripolat Mirza	80

Tatminsizlikten Yasak Aşka:
Aşk-ı Memnu¹

Dr. Muharrem KAYA, TÜRKÇE

smanlı Devlet'in Batı karşısında askerî alanda başarısız olması, Osmanlı aydın ve bürokratlarını, bunun sebeplerini ve çözüm yollarını bulmaya yöneltmiştir. On sekizinci yüzyılda askerî alanda başlayan yenileşme, daha doğrusu Avrupa'daki modelleri örnek alan Batılılaşma hareketi, eğitim kurumlarını, devlet yönetimini ve sosyal hayatı da etkilemiştir.

Eğitim için Avrupa'daki okullara gönderilen öğrencilerin, resmî görevli olarak burada bulunan elçilik mensuplarının yaşadıkları ve öğrendiklerinin, Osmanlı devletinin okullarında Batılı eğitim anlayışıyla yitip-şen neslin, Osmanlı topraklarına gelip Batılı eserleri tanıtan çeşitli yivato gruplarının, müzisyenlerin, Batı kültürünü tanıyan azınlıkların orada gövdüklerini Osmanlı devlet sınırları içinde uygulamaya başlamalarının (matbaa kumaları, gazete yayıncıları, kitap basınları, tiyatro işletmeye başınmaları vs.) etkisiyle Batılı kültürü, edebiyata karşı ilgi uyandırdı. Batılı eserlerin çevirilerinin yayınlamasıyla bu ilgi daha da arttı.² Daha sonra Batı edebiyatında nelerin anlatıldığı, nasıl anlatıldığı dikkate alınarak, onların yazdığı tarzda yazmaya çalışılan ama bizi anlatan eserler yayınlamaya başlandı.

1860'la şinasî'nin yayınladığı le başlayan Tanzimat edebiyat döneminde, Batı edebiyatının etkisiyle yeni bir edebiyat anlayışı oluşmaya başladı. Divan edebiyatı etkisini hissettirmekte birlikte artık eski cazibesini yitirdi. Tiyatro, roman gibi yeni edebî türlerin ilk denemeleri yayınlandı.

Tanzimat edebiyatının ilk döneminde Batılılaşmaya çalışılan bir devletin ve toplumun, bunların nasîl gerçekleştirmesi gerektiği üzerinde duran, sosyal faydayı ön planda tutan eserler yazıldı. Vatan, millet, din konularını da eserlerde işlendi. Bu dönemde yazılan romanlarda divan edebiyatının ve halk edebiyatının et-

kisi çok belirgindir. Namık Kemal, İntiba'ta bir divan edebiyatı şairi gibi tasvirler yapar. Ahmet Midhat, bir meddah gibi konularını anlatır, okuyucusuya adeta sohbet eder.

Tanzimat edebiyatının ikinci döneminde, İl, Abdullhanî'nin başkıcı yönetiminin ve örnek aldıkları Batılı edebiyatçıların da etkisiyle, sosyal, politik konulardan uzaklaşan Reczazade Mahmut Ekrem ve Abdülhak Hanî'nin öncül olduğu şair ve yazarlar, eserlerinde birey, duygularını ve metafizik konuları işlerler.

1896'da Servet-i Fânî'nin dergisinde yazılanı yayınlayan Tervik Fikret, Cenab Şahabettin, Mehmet Rauf, Halit Ziya, Hüseyin Cahit gibi şair ve yazarlar, Batılı edebî akımlara mensup sanatçıların etkisiyle Batılı bir edebiyatın ciddi örneklerini sunarlar. Batılılaşan Türk edebiyatı artık eski edebiyata geri dönülemeyecek bir hâl almıştır.

Roman türünde ilk ve acemi eserleri yazan Şemseddin Sâmî, Namık Kemal, Samipaşazade Sezai, Nâzım Hikmet Nazım, Reczazade Ekrem den farklı olarak bu dönemde son derece usatca yazılmış, Mai ve Siyah, Aşk-ı Memnu ve Eyyûb gibi romanlar yayınladı.

Aşk-ı Memnu'nun yazarı olan Halit Ziya Uşaklıgil, Türk romanının bailliklerinde çok önemli bir role sahiptir. "Kahramanların hitrası ve duygularını tahli etmediği, onların ruhlerini içinde göstermediği, esas gaye bilecek, sanatkârâne bir üslup ile Türk dilinde hakiki baki roman o yazarı." Halit Ziya, ilk romanlarında romanizmin etkisiyle kahramanlarının duygularını anlatırken bakış açısıyla ve değerlendirmeleriyle okuyucusu yanıltmıştır. Fakat Ferid ve Şiirler adlı romanlarında başlıyarak daha somut romanlarında romanın edebî yönünü daha fazla göstermektedir. Romanın edebî yönünü daha fazla göstermektedir. Romanın edebî yönünü daha fazla göstermektedir. Romanın edebî yönünü daha fazla göstermektedir.

mişir.⁴ Böylesine Türk romanının da realist bir zemine oturmasını sağlamışır.

Hali Zira Uşaklığın romanlarıyla ilgili makale, kitap yazan, araştıracı, incelemeci ve eleştirmenler onun en iyi romanının *Aşk-ı Memnu* olduğunu belirtmişlerdir. Ahmet Hamdi Tanpınar bu romanın "sadecce realist teknik ve psikoloji itibarıyla bakılırsa, her zaman için mütemmelen sayılabilecek bir eser" olduğunu ileri sürer.⁵ Türk romanı üzerine bir kitabı yayınlamış olan Robert P. Finn "Türkçeye yazılmış tekniği en kusursuz romandır baki de" diyecek bu romanın önemini vurgular.⁶ Selim İleri "Yapısal özellikleri bakımından *Aşk-ı Memnu* modern romancılarımızın en büyük kızıdır sayılmalıdır." der.⁷ Felih Naci, Türk romanının gelişim zinciri dilkale alındığında bu romanın kronoloji olarak değil, edebî olarak ilk Türk roman olduğunu belirtir.⁸ Ö. Faruk Hınyugüzel, bu roman için "birkaç farklı bakış açısının bir kuygu dünyası içinde çok basarlı bir şekilde birleştiği öznet eserlerden birisidir"⁹ der. Evrallı Yılmaz ise romanımızın abası ölmektedir. 10 Bu romanın şimşekle uyarılardan önce ölmektedir. 11 Cembel düğün üzerine bu romanın anlamını açıklar ve anlatığı konuların üzerinde durulmaktadır.

Türk romanında bu kadar önemli bir yere sahip olan *Aşk-ı Memnu* neyi anlamaktadır? Romanın temel açıdan bakılınca Bihlerin yasağ aşkını, Nihal'in çocukluktan genç kızlığa geçişini, Adnan Bey'in temsil ettiği, on dokuzuncu yüzyılın sonundaki yitsek sosyalizmin yavaş yavaş, Behlül'ün aşk hayatının anlatıldığı iler sürülebilir.¹² Bunların hepsi de anlatılmaktadır. Fakat bütün bunları bir araya getirip okuyucu roman şahısın arasındaki çatışmaların bir çatışmaları her şahıslar arasında hem de şahsın iç dünyasında gerçekleşmektedir. Bu açıdan bakılınca şahısların, romanın olay örgüsündeki rolleri daha anlamlı hale gelir.

Romanın ağırlıklı olarak Bihler'in başından geçiren ve onun duyduğu düşünceleri anlatılır. Bihler, Melih Bey takımı adı verilen ailesini, babasını ölmüş, annesini hafif mesrups olan iki kızından biridir. Annesinin en kötü özünü delevi evlenemeyen korktan, gıyımeyi, zamanın seveyi evlenemeyen korktan, gıyımeyi, Bihler, Adnan Bey'den evlenme teklifi alınca, bundan sonra hayatının alacağı şekli ve evliliğini düşünür: "İkiğin Adnan bey'e izdirer demek bagözün'ün en büyük yalılarından biri, o övünenden geçilinken

penecelerinden avizeler ağır perdesini, yama Louis XV ceviz sandalyeleri, iri kalpaklı İambaları, yaldızlı iskenlemlerle masaları, kayıkhanesinde üzerlerine tekmiz, övüleri çekilmiş beyaz kilele maun sandalı fark olunan yalı demekti. Soma Bihlerin gözlerinin önünde bu yalı bütün hayatının tanıması yükseklikten üzerine kumaşlar, danelâler, renkler, mücerrenler, inciler serpişiyor, bütün o çılgıncı sevilme ve alınmayarak mütemmelen kalmış seylerden mürekkep bir yağmur yağıyor, gözlerini öldürüyordu."¹³ Bihler için evlilik tamamen maddi tabanlı aracıdır. Alınmadan da gayet açık bir şekilde anlaşılacağı üzere Bihler, bu evlilikle, isteyip de alamadığı şeyleri elde edecektir. Ama bunların arasında sevgi, aşk bulunmamaktadır. Bihler'in gözüyle Adnan Bey'in anlattığı sathlarda da sadece güzel görünüşten bir beyeleme tasvir yapılmaktadır. "Bu isim gözünün önüne şık, zarif, en güzide bir âleme mensup, bir çok ikbal ihtimalleriyle namlı, uzaktan kur m, kurnal mı fak ulamanyan sakalları çenesinden hafif hadta ayrılarak iki tarafına tarazmış, daima güzel giyinen, daima güzel yaşayan, ince eldivenlere mahsus pamuklardan alın telfi gözli, gündü ser bir hareketle beyaz zarf kelen bir mendilini ucile sildikten sonra her tesadüfe kendisine bir rıza nazarete bakın, güzel o kadar meharretle saklanan eliyasına yağın hâlâ güzel bir koca koyuyordu." (s. 16.) Bu sahnelerde Bihler'in, Adnan Bey'i uzaktan gördüğü o şekilde misalsiz koca analılır. Bihlerin bir kadını olarak hissedildiği belirtilir. Zira anlatımında karşılıklı bir çekim olmuştur. Bihler için en önemli nokta onun zenginliğine arzularının tamını edeceği olmasıdır. Kocasının yaşlı olması, iki çocuğu bulunması onu korkutmaz, iy niyetle her şey yola koyacağına düşündür. Kızlarına karşı "İhtisaz hatta genelik ve güzelliği söz konusu olduğunda onlara rakip olmayacak olan bir annenin sevgisizliği, erken yırtılan bütünü gözlemi, annesinin hafif mesrep tanımasını dan delayı evde kalma korkusu Bihler'in bu evliliğe daha sıcak bakmasına yol açar.

Fakat evlendikten sonra cinsel tatminsizlik kendini gösterir. Çoksu ya güllükleri geçirdikten döndükten sonra Bihler, gece yalnız kalır. Penecenin önünde yan çıplak kendini rüzgarla bırakır, içindeki ateşin sönmelerini ister. Cümlüz gezenli sırasında Peyker'e yaklaşmaya çalışan Behlül aklına gelir. Fakat onu zihminden uzaklaştırmak ister. Kocasına kalbine aşk hisselmeyen Bihler'in, Adnan Bey'e sevgisi artık tecavüz şekli almıştır. "O zaman bu aşk, bu verilmeyen

aşk, kendisinden mukavemet olumamyan bir hakla almaktır, vücudundan, kalbinden bir şey gasp edilmiş zanneder, ağlamak, terledi etmek, iztirabından kıvrımak isterdi." (s. 98) Bihler o gece, zenginlik heveslerinin karşılansına onu tesrin etmeye yetene dilğini anlar. Bir kadın olarak duyularının ve vücudunun tamamını istemiyor, sevilmeyi arzular, ama bunun yasağ olduğunu düşünür. Bu tatminsizlik onu çabkın Behlül'e yaklaşıyor ve birlikte olmaya başlarlar. Bihler, bu evliliğin başından beri annesi gibi alışıkız bir kadın olamıyor kararlaşmışır, ama kendine engel olamaz.

Yazar, Bihler'in kultural özelliklerini, örnek aldığı realist ve naturalist akama mensup romancıların etkisiyle onun karşısına bir kader gibi çıkarır. Amnesi Fidesis Hammi sadakatsiz bir kadındır. Zaten kocası da onun sadakatsizliğini öğrendiğinde leğ geçirmiş ve ölmüştür. Bihler'in de korktuğu başına gelir. Kocasına ihanet eder. Bunun sebebi ise genç kadınlık arzularının duygusal ve cinsel yönden tatmini edilememesidir.

Bihler, Behlül'le birlikte olmaya başladıkdan sonra ona bağlanacak ve hergeyi kocasına itinaf etkilen sonra Behlül'le birlikte başka bir yere kaçıp yeni bir hayat kurmayı düşünür. Fakat dürtürdür. Ancak Behlül'ün ondan çabık bakıp Beyoğlu'ndaki düğümü kadınlara gitmesi hele hele Nihal'e evliliğinin ciddiyle kazanması onun hayata karşı bütün direncini kırar. Bihler'le Behlül'ün herşeyin açığı çıktığını konuştukları ve ne yapacaklarını kararlaştırırmaya çalıştıkları bir sırada Nihal'in bunları duyması, arkasından da Begür'in bütün olanları Adnan Bey'e anlatması, Fidesis Hammi gibi olmak istemeyen Bihler'i nihâna sürükler.

Bihler, ablası Peyker gibi kocasına sadık kalmak ister, fakat yazam kalımsal bir özellik olarak vurguladığı sadakatsizlik, onun kadeti olur. Zaten yazan, bütün oluşabilişini için onann hazırlayan gibidir. Zenginliğe koşan Bihler, aşkı bulamaz. Aşka yönelikte ise sipesedi Behlül'ün oyuncuğu olur. Herşey açığı çıktığında, köyü bir kadın olarak dalgalandırmak açığı kadere karşı getirmek için çabalayan Bihler'in, onu bu duruma getirenlere karşı intihar ederek öç almasına yol açar.

Ahmet Hamdi Tanpınar, bu romanın "bovayrsme ve esthétisme"de mahpus"¹⁴ olduğunu belirtir. Bena Moran da Bihler'in, sevgileri deşğiz de olsa, sonunda benzerliği itibarıyla Madam Bovary ve Anna Karenina ile benzerliği üzerinde durur.¹⁵ Bu romandaki Bovaryizm etkisi, özellikle olay örgüsü ve şahıs

özelliklerinde dikkali çeker. "Bihler, büyük öyküde Madam Bovary'dir." ¹⁶ Bihler'i bu kövü sonra hazırlayan, biraz da, örnek alınan bu romandırlar.

Bihler gibi sevgi açığı yaşayan Nihal, annesinin erken ölümüyle bu boşluğu babası ile dolakumaya çalışır. "Hale babasına karşı ara sıra bir kaç yaş küçüldür, dizlerine umanın, sakallarının alındın, lâ dudaklarını kılların ırmalamayacağı yerlerden öpmek ister, göya sevilmiş kadere sevilme ruhunu tatmin etmiyormuşçasına daha ziyade sevilme için mucaciz bir çocuk olardı." (s. 41) Nihal'in zavıf yaratılışı, yeleli sevgi görmemenin getirdiği kısıncılıkla birleşince son derece babasını bile kısıncır. Evde tek sevilen ve tek yönelid olamaz. İster. Onun özel öğretilen olan Mahmazî de Courton onu yönlendirmekte zorluk çeker, fakat onun en yakın dostu olur. Bihler'in eve gelecekte olması, onu hırcınlaştırır. "Eve bir kadın geleceğine vukulı husul eder etmez bunun esas mahiyetini düşünmeksizn sırf hissi, sırf sırdi bir eza duymuş idi; bu meselede mutakemmesinin hırc bir tesir yekdü. Bu hissen doğu olarak kısıncılığ tabiri ile temel idi: O gelecekte kadından her şeyi hele babasına, Bülend'i, daha sonra Begür'i, bütün ev halkını ev eşyayı hatta kendisini kısıncıyordu; bu sevinmiş sevilmenin içine girmekte o kadın bunları çalacak elinden alacak; ever nasıl pek iyi talih edemiyor, vızuh ile düşünmüyor, fakat ruhu hissediyordu ki o geldikten sonra kendisi şimşikle karı dar sevdiklerini artık sevmeyecekti." (s. 59) Nihal'i Bihler'in karşısına çıkarar sebep sevdiklerini ve sevelenlerini, evdeki hakimiyetini kaybetmek korkusudur. Babasının bir kadına kapılmuş gibi hissetmenin getirdiği hırcınlıkta, düreki Bihler'le kayga eder.

Evi yönetecek hammi bir hanımın gelmesinden, Behlül'ün Fidesis Hammi'ra sıkı fıkı olmalarından rahatsız olan evdeki hizmetçiler bire birer uzaklaşırlar. Bihler'in Behlül'le beraberliğinin farkına varan Mille de Courton, u memleketeine göndermektedir. İyice yalnız kalır Nihal'in. Behler'e iyice düşman olur fakat babasına olan sevgisinden daha doğrusu onun sevgisini yitirmek korkusundan Bihler'e olan duygusallığını dizeğiler. Hatta Behlül'e evlenmesinin konuşulduğ günü evde onunla dost geçirmeye çalışır. Behlül, Nihal'i güldürer, yakacıklarıyla boyca vakit geçirerek birtamir. Daha evliliğin, aşkın bile ne olduğunu tam anlamı olan Nihal'in, onunla evlenmek, istemesindeki sebep de sevilmek, kabulümlenmek ihtiyacıdır. "Behlülü beki sevmiyordu, İkiğin onun tarafından sevilmek

istiyordu. Bahçiyar olmak için bunu kâfi buluyorduk; (...)” (s. 227) Nihal, Behlül'ü sevdiğini zannederek kendisi kendine ördüğü yalnızlık kozasından çıkamayacağı için sunan yazan: “(…) nihayet mini mini Nihal'iniz yalnız yaşamaktan vazgeçerek elini birisine uzatın, pek tanıdığınız birisine. Ve mini mini Nihal o kadar bahçiyar o kadar bahçiyar ki, size bu birkaç kelimedenden başka yazacak bir şey bulamıyorum.” (s. 228) Nihal'in bu dışı açılma hareketi, Bihler'e Behlül'ün yasağının ortaya çıkmasıyla son bulur. Nihal'in Bihler'e olan gâvâsi da birer, tekar babasının sev-gisine koşar, roman da bu şekilde sona erer.

Berna Moran'ın, kitabında İleri sürdüğü gibi Nihal'in babası ile olan sevgi bağı kopup tekar bağlanarak adeta mitolojik bir nitelik kazandı. Roman, “Bir tür yeniden doğuşta, cennet bahçesine ya da alın gâzâ dönüştü sonuğlamıyor.”¹⁷ diyen Berna Moran, Nihal'in romanın başındaki ve sonundaki durumuna dik-kali çekerek onun pek çok şey yaşayarak olgunlaştığını ve romanın bu yönüyle bir bildurgeser olduğunu belirtir. Aşk-ı Memnu romanı, Nihal mekiz alında-bında da mitolojik kalba uyar ama bu roman sadece Nihal'in romanı değildir. Bu romanda en başta onun, yine Berna Moran'ın deyişleriyle trajik bir kahraman olan Bihler'dir. Ayrıca Bildurgeser roman'ın sonunda kalha-manını uydurduğu ki Nihal yine baktı, fakat bu romanın sonunda uydurduğu ki Nihal yine bahasına başını bir genç kızdır, günü geriye dönmüştür.

Aşk-ı Memnu romanı, özellikle kahramanların ruh tabiiyetleriyle bir psikolojik roman özelliği göstermektedir. Roman bu gözle bakıldığında kahramanlar arası bağlanmalar ve çarşına sebepleri de ortaya çıkmaktadır. Nihal'e Bihler'i karşı karşıya getiren sebep kişinde de çok yoğun olan sevgi tahrinidir. Kişi de sahip olarak tahrini olmayı deniyor. Bihler, Adnan Bey'in zenginliğine sahip olur ama duygusal ve cinsel tahrinisiyle, evin tek hakmini olmasını da anlamaz ki-lar. Bihler, Behlül'ü sevmeyi için onu kendisine bağla-mak, hayatına hakim olmak ister, fakat uçarı bir kişil-iğ olan Behlül'ü ondan kaçırır. Nihal'in sevgili başısına ve evine hükmeden Bihler, onunla olan çarşınasından Galip çıkarsa ana kendisi tahrin edilemeyen duygula-rına yenilir. Nihal de babasının önceki kaybeder son-ra kavuşur, fakat seveliceği ve seveliceği bir ekeği, Behlül'ü kaybeder. Aynı şekilde onu seven Beşir de karşılık beklemeden seven, koruyan bir kişidir, fakat o da bu aşkı kurban olur, verenden ölür.

Romandaki olay örgüsü, özellikle bu iki kadının başından geçenler üzerine kurulu olduğundan, Behlül ve Adnan Bey bile bu iki kadının çarşınasında ele ge-çirilecek bir ödtü gibi durmaktadır. Behlül eğlence-yi seven, Calatasaray Lisesi'nde iyi bir eğitim gören, kadın diktünü, şıvıvı, yakışıklı bir genç erkektir. Be-yoğlu'ndaki eğlence yerlerinde pek çok kadın elde et-miştir. “Hayat onun için uzun bir eğlence idi. En zıya-de eğlencehahere yaşamak için en ziyade sırtkax sa-hibi olanlar nazariye bakardı.” (s. 52) Behlül, daha çok eğlenceyi götürdü, onun için eğlencenin anlamı bu-dur. Fakat “bütün güllüğünün, eğlencelerinin altında saklı olan bir can sıkıntısı vardı ki, onu dinama bir zevk-ten dğertme zevk ederd.” (s. 52) Behlül'ün, demliğine yaşamayan, sadece şehvetin ön planda olduğu aşkla-rın da tahrini edici olmaz, bu yüzden bir fahi gibi o ka-dından bu kadına koşar, onları tekehneye çalıır. Aşk-ı ilişkilerini bir çiçek bahçesine benzeten Behlül kend-i-sini, kamaakâttarın ve tembelirni karşısında bir fahi olarak görür. “Daha sonra muzafferler, gâfliler, bu mezherinin kâferler ve Dâât'lar, Cengiz ve Timur'la-rı, bızal ben.., evet, ben, kuzak kuzak, etek etek o çir-çaklerden toplayan, toplanan İbnî binez, yaşarın heves duyan ben..” (s. 76) Bu tahrinisi heves, yaşarın-maması gereken bir yasağın da yol açar, ancak genç karışılı birlikte olur. Behlül, bu kadını kendini çok çabuk teslim ettiğini düşünür, duygusal bağlanma-olmadan sadece beedens sevgisine onu tahrin etmez. Bihler'den kaçır, Beyoğl'u nda çarkı bir kız olan Ke-le-te yi ayartmayı başarır. Artık ebede eğiği başanlar onu tahrin etmez. Firdos Hamr'ın bir şakıyla başlattığı Nihal'e evlilik düşüncesini ciddiye kazandıca, Behlül, birdenbire değiştiğini düşünür. Nihal'e aşkı yaşatmak ister, fakat yarını kalkan aşkı, yani Bihler, ondan ötürü alır. Behlül kaçırak zorunda kalır.

Adnan Bey, romanda bahılşan Türk toplumu-nun en ince örneği gibidir. “Adnan Bey, (...) bahil ter-biye ile yetişmiş, kızlarını arkadaşık kurashın kâli-terü, göğüllü ve ekektir” bir insanıdır, fakat gerçek bir bahlı gibi sosyal hayatın içinde, aktir birisi değildir. 18 Kızına Fransız bir özet öğreten tular. Kızının oku-masını, piyanu çalmasını sağlar. Evini bahlı mobilya-larla döşeyir.

Adnan Bey, karısının erken ölümüyle çocukla-rına hem babalık hem annelik eder. Adnan Bey, kendisinden çok genç olan Bihler'le evlenmek iste-mesine zenginliğinden dolayı fazla karşı çıkan ol-maz. Ama kızın gençliğini hesap etmez; belki de

onu, ödtüğünde genç olan karısının yerine koymak ister. Genç karısını tahrin edemeyince, daha doğru-su aralarında bir aşk doğmayınca kendisi de mutsuz olur. Bu tahrinisiyle ise Bihler'i kendisine karşı so-gutur ve aralarında ilişkinin iyice kopmasına sebep olur. Adnan Bey, Bihler'e Behlül'ün aramızdaki iliş-kiyi sezimler fakat böyle bir ihtimali düşünmek iste-mez. Adnan Bey, korkuğuna uğrar, ölmek üzere olan hasta Beşir, sevdiği Nihal'in ahlakısız bir adam olarak gördüğü Behlül'le evlenmesini engellemek için her şeyi anlar. Adnan Bey tekar çocuklarına kendini adar.

Romanda, Nihal'e kara sevdaı bir köle olarak yer alan Beşir, belki de en trajik kahramandır. O hiç-bir şey söylemeden bir gölge gibi Nihal'i takip eder, onun yüzünden hasratlanır, fakat onu konuşak için uğraşır. Onun Nihal'e olan aşkı kelimelere dökülmez, sadece hissedilir.

Romandaki şahıslar arasındaki bu çarşınalar, olay örgüsü içinde özellikle de nokhada dđğünlen-mektedir. Birincisini Bihler'in amnesi benzeneme mücadelesinde baştırma uluşup ulaşamayacağı; İkn-cisini Bihler'e Behlül'ün ilişkilerini nasıl sonuçla-nacağı; üçüncüsünü ise Nihal'e Behlül'ün evlenip evlenemeyecekları oluşturu. Bu dđğünler de Bih-ler'in amnesi gibi anlankansa ölmeyi tercih etme-si, bu anlamda ona benzenemesi, Nihal'e Beh-lül'ün evlenememesi ve Behlül'ün kaçması ile gö-züldür.¹⁹

Bihler'in ve Nihal'in başından geçenlerin, ro-manda iki ayrı olay örgüsü oluşturur gibi görülmese-ne rağmen bu iki şahsın ortak bir noktada çarşınalan bunları bir bütünlük halinde göstermeyi sağlar. Olay örgüsünde işlevi olmayan şahısları yer almaması ve şahıslar arasında birbirine bağlı ilişkiler ağı yüzünden, roman, Tanpınar'ın deyişyle bir “sarıncı oyununa benzetir.”²⁰ Berna Moran, bu romanın yapıasını dans fi-gürlerine benzetir. Nihal ve Adnan Bey'in yakıncı- bir ana uzaklaşmaları sonra tekar yakınlaşmaları, Bih-ler ve Behlül ile Nihal ve Behlül'ün önce ayrıyken, bir ara birleşmeleri sonra tamamen ayrılmaları dansı an-dran birleşmel kalıpları oluşturur.²¹

Aşk-ı Memnu romanı gerek olay örgüsünün kuruluşundaki ustalık, gerekse şahısları tahli, esya-yı, tabiiatı tasvir etmekteki başarısı²² onu yüz yıl sonra bile okunabilen bir roman haline getirmiştir. Roman kahramanları her ne kadar Türk toplumu-nun uzak, evrensel, genel bir insan özelliği gösterse

de Mesrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerinde Halide Eđip Adıvar, Yakup Kadri Karaosmanođlu, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın yazdığı romandaki şahıslar, kendi toplumunun insanını bir roman kahrama-nı haline getirmiştir. Sosyal hayatın uzak olmaları biraz da devrin şartları gereği zorunluydu, bunu da görmek gerekir. Servet-i fündün edebiyatının zor an-laşınan kelimeleri, tamlamaları, imğeleri bu roman-da da etkisini hissettirir, fakat kendi eserlerinin di-lli anlayışını bilen Hâlid Ziya, daha geniş eserlerinin di-llini daha anlamlı bir şekilde sadeleştirenler, Aşk-ı Memnu romanının uzun bir süre daha okumasını sağlamıştır. ı

- 1 Özgür Yavuzculuk bnfederan 2001 yılında yayımlanan ve tarahın-dan hazırlanan Aşk-ı Memnu romanının başlangıcında yer alma-sı için hazırlanan bu yazı, Yavuz tarafından kullanılacak ve bağ-lığı “Özde” diye değiştirilerek yayınlanmıştır. Yazının tamamı burada yayımlanmaktadır.
- 2 Kenan Akyüz, *Moderin Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*, Akis Matbaacılık, 4. baskı, İstanbul, 1982, s. 1-17.
- 3 Mehmet Karahan, “Hâlid Ziya Uşağığı”, *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar* 2, Değışli Yay., İstanbul, 1987, s. 172.
- 4 Ölcü Öntoey, *Hâlid Ziya Uşağığı*, Romaçılık ve Romanizm-deki Yeni, Kiltür Baskınlığı Yay., Ankara, 1995, s. 194-195.
- 5 Ahmet Hamdi Tanpınar, “Türk Edebiyatında Cevaplar”, *Edebi-yat Üzerine Makaleler*, haz. Zeynep Kerman, Değışli Yay., 3. baskı, İstanbul, 1992, s. 119.
- 6 Robert P. Finn, *Türk Romanı İlk Döğem* 1872-1900, gen. Tom-ris Uyar, Bilgi Yay., İstanbul 1984, s. 176.
- 7 Selim İleri, *Aşk-ı Memnu Ya Da Uzun Bir Kıym Şüphü Çarşınları*, ÖZS Yay., İstanbul, 1985, s. 11.
- 8 Ferid Necdi, *60 Türk Romanı*, Öđük Yay., İstanbul, 1988, s. 33.
- 9 O. Frank Huvuzđeli, “Hâlid Ziya ve Roman Sanatı”, *Türk Dil*, sayı: 529, Ocak 1996, s. 162.
- 10 Durul Vınazır, “Aşk-ı Memnu Romanınının Abk. Sifidi”, *Hürriyet Gazetesi*, sayı: 223, Kasım 2000, s. 24.
- 11 “Aşk-ı Memnu Üstünatması”, *Hürriyet Gazetesi*, sayı: 223, Kasım 2000, s. 25-26.
- 12 Sedat Akas, “Hâlid Ziya Uşağığı'nın Romanlarında Tema”, *Türk Dil*, sayı: 529, Ocak 1996, s. 111.
- 13 Hâlid Ziya Uşağığı, *Aşk-ı Memnu*, İnkilap ve Akis Kütahleri Köli Şil., İstanbul, İstanbul, s. 17. (Romanın madine veñen sayfa numaraları bu baskıya aittir.)
- 14 Tanpınar, “Türk Edebiyatında Cevaplar”, a.g.e., s. 119.
- 15 Berna Moran, *Türk Romanının Edebiyatı Bir Bakış* 1, İletişim Yay., 2. baskı, İstanbul, 1987, s. 96.
- 16 Rahmi Tarım, “Servet-i Fündun Romanı ve Bovanizm”, *Edebiyat*, sayı: 7, Şubat-Mart 2001, s. 84.
- 17 Kenan, a.g.e., s. 102.
- 18 Zeynep Kerman, *Hâlid Ziya Uşağığı'nın Romanlarında Birli- Ya-sarın Yazı ve İğir Unsurları*, Akis Kültür Merkezi Yay., Anka-ra, 1995, s. 184, 186.
- 19 Öntoey, a.g.e., s. 191.
- 20 Tanpınar, “Hâlid Ziya Uşağığı” a.g.e., s. 280.
- 21 Moran, a.g.e., s. 103-105.
- 22 Abdülhalim Öğür, “Aşk-ı Memnu Tahli ve Tasvirleri” Nedenleyle Önemlidir”, *Hürriyet Gazetesi*, sayı: 223, Kasım 2000, s. 19.